
MISCELLANEA

KATARZYNA JOANNA KRASOŃ

ORCID: 0000-0002-2351-4499

Uniwersytet Szczeciński

katarzyna.krason@usz.edu.pl

W poszukiwaniu dobrego sąsiedztwa.
35 lat koordynowania w IFG i ILiNM inter-
i transkulturowych projektów wymiany nad Odrą –
szczeciński model germanistyki kulturowego pogranicza*

Słowa kluczowe: area studies, germanistyka interkulturowa, regionalizm, współpraca transgraniczna

Keywords: area studies, transcultural German studies, regionalism, cross-border cooperation

---

* Tekst ten powstał w konsultacji z dr. Andrzejem Talarczykiem. Przedstawiono w nim działalność mandatową dr. Talarczyka w istniejącym do 2019 r. IFG na tle ogólnego zarysu historii tej jednostki organizacyjnej US. Działalność ta obejmuje również pierwszy rok funkcjonowania nowo powstałego Instytutu Literaturoznawstwa i Nowych Mediów. Nieliczne publikacje na ten temat są opracowaniami okolicznościowymi, charakteryzującymi się nolens volens dużą skrótowością. Nie posiadają pełnej analitycznej sprawozdawczości. Celem niniejszego artykułu jest wypełnienie tej „luki”. Dr Andrzej Talarczyk ma w swojej biografii zawodowej trwające ponad 10 lat pobytu studyjne na uniwersytetach niemieckich (m.in. studia magisterskie i doktoranckie w Lipsku). Przyczyniło się to do pogłębienia przez niego wiedzy merytorycznej z zakresu kultury krajów niemieckojęzycznych, jak i literaturoznawstwa, co znalazło wyraz w jego nowatorskich pomysłach dydaktycznych, mających znaczenie w skali ogólnopolskiej germanistyki. Od chwili zatrudnienia w US (1985) wspiera współpracę z zagranicą, rozwijając ją zarówno dla dobra Instytutu, jak i Uniwersytetu Szczecińskiego, często w formie prekursorskich projektów. Pełni funkcję koordynatora tej współpracy – na początku z Wydziałem Kultury Ambasady RFN w Warszawie, a od 1992 r. z Akademią Bałtycką w Lubece, od 1994 r. (z nominacji dziekańskiej) z Uniwersytetem w Greifswaldzie. Od 1996 (z nominacji rektorskiej) koordynując całokształt współpracy IFG z instytucjami kulturalnymi i społecznymi w Niemczech, zacieśnia i poszerza wcześniejsze kontakty o inne instytucje, także nieakademickie. W latach 2008–2010 był koordynatorem instytutowym procesu bolońskiego i punktacji ECTS, a od 2014 r. ponownie koordynatorem współpracy z zagranicą w Pracowni Literaturoznawstwa Porównawczego, przemianowanej w 2015 r. – w wyniku dynamiki rozwojowej tej jednostki – na Zakład Literaturoznawstwa Porównawczego pod kierownictwem piszącej te słowa.

Część I

Od Koła Naukowego Germanistów do podróży studyjnych

Uwarunkowania nie tylko geograficzne

Od początku istnienia germanistyka szczecińska była „skazana” na współpracę transgraniczną i międzyregionalną. Nie sprowadzało się to tylko do kwestii położenia geograficznego i geopolitycznego. W regionalnych aspektach była to bliskość Brandenburgii, Meklemburgii/Pomorza Przedniego i – w szerszym zakresie: geograficzno-kulturowym – północnych Niemiec, z uwzględnieniem Szlezwiku-Holsztynu (jednocześnie krainy geograficznej) jako pewnej historycznej całości kulturowo-polityczno-religijnej.

W perspektywie geopolitycznej możemy mówić o szczególnej (również *sensu stricto* politycznej) roli, która przypada Uniwersytetowi Szczecińskiemu jako „wysuniętej” najdalej na zachód polskiej placówce kształcenia akademickiego¹. Po roku 1989 doszło do tego jeszcze zadanie „umojenia”² całokształtu

---

¹ Przed wojną taką placówką był wyłącznie Uniwersytet Poznański, gdzie świadomość takiej roli wyrażała się m.in. w zajmowaniu się „myślą zachodnią”. Obecnie taką szczególną (również społeczną) funkcję przejęły już wszystkie ośrodki akademickie usytuowane na ziemi nadodrzańskiej. Patrząc na rozbudowany krajobraz instytucji akademickich po drugiej stronie rzeki, istnienie na Pomorzu Zachodnim Uniwersytetu Szczecińskiego służy powstaniu pewnego parytetu, który w ciągu ostatnich trzydziestu lat funkcjonuje bez balastu ideologicznej determinacji. W Niemczech Zachodnich istniała przed 1989 r. tzw. Ostforschung z konkretnymi celami, nie tylko badawczymi. Nowe czasy przyniosły ze sobą nowe wyzwania, zarówno badawcze, jak i dydaktyczne, co zaowocowało również inną jakością w stosunkach polsko-niemieckich.

² Twórca tego terminu opisuje jego rozumienie tak: „Inny proces – nazywam go «procesem umojenia» – rozpoczął się z początkiem lat siedemdziesiątych, nie bez problemów. Związany był on z coraz powszechniejszym i intensywniejszym rozwojem świadomości regionalnej, szczególnie po roku 1989. Coraz istotniejsza stawała się sprawa «mojego miejsca na ziemi», małej ojczyzny, aury czasu minionego, intymności i indywidualności miejsca, domu, ulicy, miasta, okolicy. «Umojone» zostaje to, co dotychczasowa propaganda odrzucała jako zdecydowanie negatywne, bo obce – bo pruskie lub niemieckie. Dziedzictwo obcego, innego, staje się «moim», które przekazać muszę dalej – współczesnym oraz tym, którzy przyjdą po nas. Bo «umojenie» to droga do stworzenia uniwersum łączącego cztery elementy: krajobraz, emocje, czas i człowieka. Thomas Schulz, „Niemieckie dziedzictwo kultury w Polsce – wspólne dziedzictwo?”, w: *50/20: szkice i eseje na dwudziestolecie Międzynarodowego Centrum Kultury*, red. Teresa Leśniak, Małgorzata Poźniak (Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury, 2011), 141. Por. też: Jan Józef Lipski, *Powiedzieć sobie wszystko/Wir müssen uns alles sagen* (Gliwice–Warszawa: Wydawnictwo „Wokół nas” i Wydawnictwo Polsko-Niemieckie, 1996).

schedy kulturowej byłego niemieckiego Pomorza (Hinterpomern) z częściami byłej Nowej Marchii (Neumark), które zostały w 1945 roku przyłączone do niego.

Przypomniane wcześniej fakty miały wpływ na powstanie nowych relacji w stosunkach z sąsiadami zza Odry, których jedną z form wyrazu stawało się z biegiem czasu wspólne dążenie do opieki nad schedą kulturową całych naszych ziem zachodnich, jako czynnika łączącego, a nie – jak dotychczas – dzielącego oba państwa, czego konsekwencją było wytworzenie się szczególnego klimatu, który okazał się pomocny w działaniach, mających na celu zainicjowanie, a następnie rozwój współpracy polsko-niemieckiej i niemiecko-polskiej.

Takie zadanie próbowała realizować germanistka szczecińska (jako pierwsza w Polsce), podejmując się badania literatury „małych ojczyzn”, tzn. twórczości pisarzy pochodzących z Pomorza, byłych Prus Wschodnich i Śląska, piszących o tych krainach historyczno-kulturowych. Zatem IFG podjęło próbę „wstąpienia” na tematycznie niezbadany obszar, na swego rodzaju *terra incognita*.

Koło Naukowe Germanistów, Uniwersytet w Rostocku, Akademia Sankelmark

Pierwszą funkcją powierzoną dr. Andrzejowi Talarczykowi w roku akademickim 1985/86 była opieka nad Kołem Naukowym Germanistów. Sprawując ją, nawiązał kontakt z Wydziałem Kultury Ambasady Republiki Federalnej Niemiec. W ramach tej współpracy, którą koordynował do początku lat 90., sprowadzał filmy niemieckie, będące ekranizacją wybitnych dzieł literackich i włączał je do programu zajęć literaturoznawczych. Umożliwiło to studentom doskonały kontakt z „żywym” językiem w sytuacji, kiedy granice były jeszcze zamknięte, a media nie znajdowały się na takim etapie rozwoju i zasięgu społecznego, jak w późniejszej dobie internetowej³.

Literaturoznawstwo miało w omawianej fazie rozwojowej Katedry Filologii Germańskiej (KFG, późniejszy Instytut Filologii Germańskiej – IFG) silną obsadę kadrową (istniały dwa Zakłady: Literatury Powszechnej, pod kierownictwem doc. dr. Karola Koczego i Literatury Niemieckiej, zawiadywanym przez

---

³ Od roku akademickiego 1987/88 do roku 1994 (?) Koło Naukowe Germanistów, pod kierownictwem mgr. Harald Kabsy (nie ma żadnego oficjalnego dokumentu sprawozdawczego z tej działalności). Z inicjatywy doc. Karola Koczego przyznawany był w Kole Naukowym przez kilka lat przez studentów tzw. Mały Nobel Literacki.

doc. dr. hab. Jana Watraka)⁴. Pierwszym zrealizowanym projektem naukowym była konferencja „Problematyka wojny w literaturze niemieckojęzycznej XX wieku” (Die Kriegsproblematik in der deutschsprachigen Literatur des 20. Jahrhunderts), przeprowadzona we współpracy z Instytutem Germanistyki Uniwersytetu Rostockiego (1988)⁵.

W 1987 roku podjęto także współpracę z Akademią Sankelmark koło Flensburga, leżącego przy granicy niemiecko-duńskiej. Jej formą realizacyjną były polsko-niemieckie warsztaty ze studentami w ramach organizowanej corocznie (w drugiej połowie sierpnia) tzw. niemiecko-polskiej szkoły letniej (Sommer-schule). Było ich dziesięć, z czego ostatnie cztery jako spotkania polsko-niemiecko-rosyjskie koordynował dr Andrzej Talarczyk. W zasadzie były, patrząc z polskiej perspektywy, zasługą doc. Karola Koczego, który przyjął propozycję, wysuniętą przez stronę niemiecką, współpracy w tym zakresie⁶. Podjęta inicjatywa – jak zostało to ujęte w sprawozdaniu okolicznościowym z okazji 30-lecia powstania szczecińskiej placówki dydaktyczno-naukowej – dała możliwość naszym germanistom „uczestniczenia w wakacyjnych podróżach studyjnych z atrakcyjnym programem kulturoznawczym i licznymi wykładami o tematyce społeczno-politycznej⁷. W tym miejscu należy również wspomnieć o interesujących wykładach o literaturze niemieckiej przeprowadzanych przez prof. Jürgena Wolffa, przewodniczącego Niemieckiego Związku Nauczycieli (Deutscher Lehrerverband). Współpraca z nim przyjmie na dalszym etapie rozwoju IFG dodatkowe formy i treści⁸.

---

⁴ Magdalena Czop-Lisiecka, „Instytut Filologii Germańskiej”, w: *Uniwersytet Szczeciński na przełomie wieków i czasów 1985–2010*, red. Włodzimierz Stępiński, Waldemar Tarczyński (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2010), 439–456.

⁵ Organizatorami konferencji był doc. dr Karol Koczy we współpracy z prof. Joachimem Bernhardem, a dr Andrzej Talarczyk był jej sekretarzem i współautorem programu. Materiały pokonferencyjne ukazały się w Wydawnictwie Naukowym US: Karol Koczy, red., *Colloquia Germanica Stetinensia* 2 (1989).

⁶ Z inicjatywą wystąpił dr Dietmar Albrecht, ówczesny kierownik programowy tej instytucji, późniejszy (od 1992 r.) kierownik Akademii Bałtyckiej (Ostsee-Akademie) w Lubece-Travemünde. Współpraca z nim została później rozszerzona przez dr. Andrzeja Talarczyka na cały US, Pomorze Zachodnie, a nawet na Pomorze Gdańskie, o czym więcej w dalszej części tego szkicu.

⁷ Czop-Lisiecka, „Instytut”, 451.

⁸ Por. z akapitem *Znaczenie wykładów „profesorów wizytujących”* w drugiej części tego tekstu, który ukaże się w kolejnym numerze *Przeglądu Zachodniopomorskiego*.

Kilonia i Lipsk

10 XI 1988 roku IFG podpisuje umowę o współpracę z germanistyką Uniwersytetu Christiana Albrechta w Kilonii. Funkcjonowanie tej umowy na przestrzeni kilku lat ogranicza się w zasadzie tylko do realizacji programu stypendialnego, w ramach którego pracownicy IFG US uczestniczą w miesięcznych wyjazdach do tamtejszych bibliotek uniwersyteckich. Kiloński uniwersytet okazał pomoc w przeprowadzeniu w 1995 roku studenckiej podróży studyjnej, zorganizowanej przez dr. Talarczyka, o czym więcej w dalszej części niniejszego szkicu. Nie istnieje jednak jakakolwiek medialna dokumentacja, potwierdzająca znaczenie wspomnianej współpracy, poza sprawozdaniem z tej studenckiej wyprawy, ale do tego jeszcze powrócę.

W owym czasie współpraca z Lipskiem (istnieje jeszcze NRD) jest realizacją umowy – zawartej w drugiej połowie lat 80. – dotyczącej wymiany akademickiej pracowników i studentów US z tamtejszą Wyższą Szkołą Pedagogiczną. W związku z tym, że nie ma ogólnodostępnego dokumentu sprawozdawczego z tej współpracy, trzeba ograniczyć się do stwierdzenia, że w jej zapisach był przewidziany semestralny pobyt całego rocznika studentów w tamtejszej uczelni. Choć trwało to stosunkowo krótko (dwa do trzech lat), to dla wyjeżdżających studentów neofilologii był to pobyt o znaczeniu fundamentalnym ze względu na rangę historyczną tego miasta w kulturze Niemiec, w tym ulokowanie tam Biblioteki Narodowej (Deutsche Bücherei). Współpraca z tym miastem została później podjęta ponownie, ale już w innych warunkach społeczno-politycznych, tylko z Uniwersytetem Lipskim, mającym tradycje porównywalne z Uniwersytetem Jagiellońskim, ten temat będzie jeszcze sygnalizowany w dalszej części wywodu.

Powstanie Instytutu i reforma programu nauczania

W 1989 roku Katedra została przekształcona w Instytut Filologii Germańskiej, a w 1993 podjęto modyfikację programu nauczania i wprowadzono nowe treści kształcenia⁹. Dało to nie tylko ważny impuls do rozwoju językoznawstwa (m.in.

---

⁹ Autorem tej reformy był trzeci dyrektor IFG, autor pierwszej i jedynej dotychczas próby spojrzenia z szerszej perspektywy na historię instytutu, która jest jednocześnie formą podsumowania wprowadzanej przez niego reformy programu nauczania. Por. Ryszard Lipczuk, „Kilka słów

w wyniku wprowadzenia programu współpracy Tempus/Phare)¹⁰, ale stworzyło również bardzo korzystne warunki ramowe dla intensyfikacji już podjętych aktywności. Reforma ta – przez przypisanie proseminariom wyjątkowej roli w procesie dydaktycznym – stała się zarówno siłą napędową wzmożonej koncentracji nauczycieli akademickich i studentów na długofalowym przygotowywaniu do pisania prac magisterskich, jak i dalszego rozwoju krajoznawczych i literaturoznawczych aktywności „pozaseminaryjnych”, pozwalających jeszcze szerzej rozwijać kreatywne formy zdobywania wiedzy i umiejętności. Łączy się to z wcześniej zasygnalizowanym prekursorskim zajęciem się problematyką „małej ojczyzny” w literaturze byłego Wschodu niemieckiego (obecnie naszych ziem zachodnich). Jest to zadanie podjęte przez prof. Jana Watraka i jego Zakład Literatury Niemieckiej.

Uniwersytet im. Ernsta Moritza Arndta w Greifswaldzie

Współpraca szczecińskiej germanistyki z jej odpowiednikiem na Uniwersytecie w Greifswaldzie istniała *de facto* od czasu powstania Katedry Filologii Germańskiej. W roku akademickim 1986/87 dr Gisela Ros prowadziła w IFG US zajęcia z językoznawstwa. Była to jednak jednostkowa inicjatywa w kontekście doraźnej potrzeby. Powstały w 1993 roku trzyletni program Fundacji DAAD z Bonn umożliwił strukturalne usystematyzowanie tej wycinkowej współpracy z germanistyką na uniwersytecie w Greifswaldzie.

Realizację tego programu (na podstawie otrzymanej w 1993 roku nominacji dziekańskiej) koordynowali: dr Marian Szczodrowski (językoznawca) i dr Andrzej Talarczyk (literaturoznawca). Uwieńczeniem tej współpracy była zorganizowana w 1994 roku przez prof. Jana Watraka – przy współudziale prof. Rolfa Bräuera – polsko-niemiecka konferencja „Johann Gottfried Herder – życie i twórczość” (Johann Gottfried Herder – Leben und Wirkung)¹¹, którą umiejscowiono

---

o germanistyce szczecińskiej (na tle ogólnych celów neofilologii i filologii germańskiej w Polsce”), *Europa Regionum* 1 (1996): 131–140.

¹⁰ Jest to również zasługa prof. Lipczuka. Program dotyczył współpracy z Uniwersytetami w Gießen i Antwerpii. Został podpisany w grudniu 1997 r. i był realizowany do czerwca 2001 r.

¹¹ Por. Jan Watrak, Rolf Bräuer, wyd., *Herders Idee der Humanität Grundkategorie menschlichen Denkens, Dichtens und Seins. Materialien des Internationalen Symposiums zum Thema Johann Gottfried Herder – Leben und Wirkung in Kolobrzeg/Szczecin (Kolberg/Stettin)*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 1995. O ważności podjętej wówczas

Rycina 1. Rektorat US (1993). Od lewej: H. Golombek, dyrektor biura DAAD (Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej) w Warszawie, dr A. Talarczyk, koordynator współpracy z zagranicą w IFG US i prof. A. Bałaban, prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą w US (z archiwum A. Talarczyka)

w dwóch miastach: Kołobrzegu i Szczecinie. Umowa ta zapoczątkowała również zintensyfikowanie wymiany profesorów wizytujących, czego następstwem były dwa długotrwałe pobyty – prof. Ulricha Drechsela w Zakładzie Języka Niemieckiego i prof. Reginy Hartmann, kierowniczką nowo powołanego Zakładu Współczesnej Literatury Niemieckiej. Głównym jej osiągnięciem było zorganizowanie z przez nią, we współpracy z Instytutem Filologii Obcych (Institut für Fremdsprachliche Philologien) w Uniwersytecie w Greifswaldzie, dwóch konferencji regionalistycznych (2004 i 2008)¹².

---

problematyki świadczą również następujące opracowania: Karol Koczy, *Johannes Bobrowski: ein Deutscher und der Osten* (Sankelmark: Akademie Sankelmark, 1989); Jan Watrak, Antoni Hodak, *Politische Landschaften* (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 1995); Ewa Hendryk, *Hinterpommern als Weltmodell in der deutschen Literatur nach 1945* (Frankfurt nad Menem: Peter Lang Verlag, 1998) i Andrzej Talarczyk, wyd., „Provinz als (geistige) Lebensform: Kulturlandschaften der südlichen Ostseeregion im Wandel der Zeit”, *Collogia Germanica Stettinensia* 6 (1998): 197.

¹² Materiały pokonferencyjne ukazały się w publikacjach, których tytuły są jednocześnie tytułami konferencji: Regina Hartmann, red. *Literatur des Ostseeraumes in interkulturellen Prozessen:*

W tym kierunku podąża dr Andrzej Talarczyk, obierając drogę prowadzącą do ulepszenia procesu dydaktycznego. Wiązą się z tym interdyscyplinarne aktywności, które mocą nominacji rektorskiej z 1996 roku zostają rozszerzone na całokształt współpracy IFG z instytucjami akademickimi i organizacjami kulturalnymi oraz politycznymi w Niemczech. W ramach rozszerzenia nawiązanej już wcześniej współpracy z Akademią Sankelmark, podejmuje wspólnie z dr. Dietmarem Albrechtem realizację projektu majowych wypraw studyjnych po Pomorzu Zachodnim z udziałem byłych przedwojennych mieszkańców Pomorza i szczecińskich studentów germanistyki, które będą realizowane pod auspicjami Akademii Bałtyckiej w Lubece¹³.

Dwutygodniowe wyprawy studyjne stają się formą „uniwersytetu na wolnym powietrzu” (Universität im Grünen). Umożliwiają penetracje „historii w miejscu jej dziania się” (*Geschichte vor Ort*)¹⁴. Wspomniane projekty zostały przez niego włączone w zajęcia z historii literatury niemieckojęzycznej i kultury krajów niemieckiego obszaru językowego, np. cykliczne wykłady niemieckich profesorów wizytujących, uzupełniające i pogłębiające ramowe programy zajęć dydaktycznych. Niewątpliwie były pomocne w tworzeniu nowej spójnej struktury, która nadała germanistyce szczecińskiej w jej geopolitycznym (i kulturowo-historycznym) usytuowaniu znamiona unikatowości. Zdaniem studentów, którzy uczestniczyli w realizacji tych projektów, podobne struktury w pracy dydaktycznej innych instytutów germanistycznych w Polsce wówczas jeszcze nie istniały, co pozwala sądzić, że opisane tutaj aktywności, trwające trzydzieści pięć lat, stanowią pewien wzorzec, dający się określić jako model szczeciński¹⁵.

---

deutsch-polnisch-skandinavische Konferenz Külz/Kulice vom 7. – 10. Oktober 2004 (Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2005) i Regina Hartmann, red., *Grenzen auf der Landkarte – Grenzen im Kopf: Kulturräume der östlichen Ostsee in der Literatur vom 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart* (Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2010).

¹³ Pierwsza wyprawa w maju 1992 roku odbywa się pod auspicjami Pomorskiego Towarzystwa Niemcoznawczego jako współorganizatora, które reprezentował dr Andrzej Talarczyk jako jego pierwszy wiceprzewodniczący. PTN powstało w 1990 r. przy Książnicy Pomorskiej. Organizacji kolejnych wypraw patronowały już IFG US i Akademia Bałtycka w Travemünde, w której dr D. Albrecht przejął funkcję dyrektora. Więcej na ten temat por. akapity *Akademia Bałtycka i Polsko-niemiecko-skandynawskie regionalistyczne konferencje naukowe*.

¹⁴ Jacqueline Nießer, Juliane, Tomann, red., *Angewandte Geschichte. Neue Perspektiven auf Geschichte in der Öffentlichkeit* (Ferdinand Schöningh, 2014).

¹⁵ Andrzej Talarczyk, „Współpraca IFG z zagranicą”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego*, 10–12 (1998): 75–77. Por. też hasło „Talarczyk Andrzej”, w: *Encyklopedia Szczecina. Wydanie jubileuszowe z okazji 70-lecia polskiego Szczecina* (Szczecin: Szczecińskie Towarzystwo Kultury, 2015), 1066. W *Encyklopedii* również znajduje się informacja, że w 1992 r.

Dr Talarczyk otrzymuje za tę działalność nagrodę rektorską (1996) i zostaje włączony do Senackiej Komisji Współpracy z Zagranicą oraz do Rady Programowej czasopisma (rocznika) wydawanego na US – *Europa Regionum*.

Naukową kwintesencją tych działań w obszarze polsko-niemieckiej współpracy jest wydanie przez niego zeszytu *Colloquia Germanica Stetinensia* poświęconego problematyce regionalnej¹⁶. Oprócz prac szczecińskich germanistów, opublikowano w nim również teksty filologów i historyków z Niemiec, którzy specjalizują się m.in. w problematyce pomorskiej, a ich opracowania do pewnego stopnia są podstawą odczytów w naszym Instytucie, a także w Czytelni Niemieckiej Instytutu Goethego w Książnicy Pomorskiej, czy też w Szczecińskim Towarzystwie Naukowym.

W ten kontekst tematyczny wpisuje się nowa, podjęta w 1999 roku przez dr Dorotę Sośnicką inicjatywa kooperacji z Fundacją Hansa Wernera Richtera, owocująca przeprowadzeniem jesienią tego roku w Kulicach konferencji naukowej na temat współpracy polsko-niemieckiej oraz historii i literatury obu państw¹⁷. Fundacja ta zorganizowała w latach 2000–2003 w Greifswaldzie spotkania literackie „Młoda literatura w Europie” („Junge Literatur in Europa”), w których uczestniczyli również studenci IFG¹⁸. Dr Sośnicka należała także do grupy inicjatorów odsłonięcia tablicy (11.10.2003) upamiętniającej szczecińskie pochodzenie znanego pisarza niemieckiego Alfreda Döblina (mieszkał w Szczecinie do 10. roku życia)¹⁹.

Akademia Bałtycka w Lubece-Travemünde

Współpraca z wieloma instytucjami tego typu trwała kilka lat i po spełnieniu swojej „misji” kończyła się. Jedyne wyjątek stanowiło partnerstwo z Akademią

---

dr Talarczyk pełnił funkcję pierwszego wiceprzewodniczącego Pomorskiego Towarzystwa Niemcoznawczego, a zarazem przewodniczącego Sekcji Humanistycznej. Zainicjował – przy wsparciu profesora wizytującego w IFG Uniwersytetu Szczecińskiego, Gerharda Schmidta-Henkla z Uniwersytetu w Saarbrücken – powstanie Czytelni Niemieckiej monachijskiego Instytutu Goethego w Książnicy Pomorskiej.

¹⁶ Talarczyk, „Provinz”, przyp. 13.

¹⁷ Czop-Lisiecka, „Instytut”, 453.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże, 454.

Bałtycką, która rozpoczęła się, jak już stwierdziliśmy, w 1992 roku i trwa już prawie trzydzieści lat²⁰.

W ciągu tego czasu formy i treści tej współpracy zmieniły się. Dzięki licznym zaproszeniom do udziału w ciekawych projektach, przeprowadzanych przez wspomnianą instytucję, uczestniczyli w nich zarówno studenci, jak i pracownicy naukowcy naszego Instytutu i Instytutu Historii oraz innych jednostek organizacyjnych US. Było to możliwe dzięki statusowi stałych współpracowników dr. Andrzeja Talarczyka i zaproszonego przez niego do tej współpracy prof. Włodzimierza Stępińskiego z Instytutu Historii.

Rycina 2. Uczestnicy podróży studyjnej „Z Pommern do Pomorza” w 1994 roku przed wejściem do Pałacu w Maciejewie.

W trzecim rzędzie z lewej strony: prof. W. Stępiński i dr. A. Talarczyk (z archiwum A. Talarczyka)

Wszyscy zapraszani członkowie naszej Alma Mater Stetinensis mogli przez długie lata uczestniczyć w seminariach weekendowych z różnymi literackimi, politologicznymi i historycznymi tematami, a pracownicy naukowcy US (samodzielni i niesamodzielni) również uczestniczyli w omawianym projekcie jako

²⁰ Od 2001 r. po wewnętrznym rozłamie we współpracy z Pomorskim Związkiem Wypędzonych (Pommersche Landsmannschaft der Vertriebenen) jej progresywna część przekształciła się w strukturę organizacyjną o nazwie Academia Baltica.

referenci. Te możliwości istnieją *de facto* nadal i są wykorzystywane wprawdzie rzadziej, ale w pewnym zakresie kontynuowane²¹. A jeden z ówczesnych pracowników etatowych Akademii, Jörg Hackmann, został profesorem najpierw na Uniwersytecie Greifswaldzkim, a obecnie w IH US.

Wyżej wspomniane, wspólne niemiecko-polskie podróże studyjne „Z Pommern do Pomorza” („Von Pommern nach Pomorze”), które przeprowadzane były wyłącznie na koszt strony zapraszającej, odbywały się do 1997 roku. W drugiej podróży uczestniczył już prof. Włodzimierz Stępiński i regionalista Ryszard Kotla jako naukowscy komentatorzy, a od 1993 roku kierownictwo organizacyjne zostało przejęte przez dr. Talarczyka. Oznaczało to, że z dużym zaufaniem przekazano pracownikom naukowym US przedstawienie historii Pomorza Zachodniego (byłego niemieckiego Hinterpommern) przedwojennym niemieckim mieszkańcom. Był to prekursorski projekt w stosunkach polsko-niemieckich – odniósł nie tylko polityczny sukces, czego wyrazem były bardzo pozytywne oceny i komentarze, motywujące do jego kontynuacji w następnych latach. Struktura programowa kolejnych wypraw także była układana przez stronę polską. Dla studentów szczecińskiej germanistyki było to często pierwsze zapoznanie się z historią ich małej ojczyzny, co w wielu wypadkach skutkowało – na kanwie doświadczeń i przeżyć doznawanych przez nich w tej podróży – podejmowaniem sygnalizowanej problematyki w pisanych przez nich pracach magisterskich. Najczęściej podejmowali się zadania opracowania literackiej recepcji tematu „doświadczenia stron ojczystych” (*Heimaterfahrung*) w przedwojennej i powojennej literaturze niemieckiej²².

Następną wspólną, niewątpliwie pionierską inicjatywą o ponadregionalnym znaczeniu w stosunkach polsko-niemieckich, podjętą przez dr. Andrzeja Talarczyka i dr. Dietmara Albrechta, do realizacji której w 1993 roku zostały zaproszone Instytut Historii US oraz Pomorski Związek Ziomkostwa (Pommersche

---

²¹ Z inicjatywy dr. Andrzeja Talarczyka profesor wizytujący w ZLP Hannelore Scholz-Lübbering nawiązała kontakt i przeprowadziła tam w dniach 9–11. 06. 2017 konferencję popularnonaukową na temat „Nowa obca mała ojczyzna. Niemcy i Polacy. Niemcy i Polska 1945 i później” („Die neue fremde Heimat. Deutsche und Polen 1945 und danach”). Z ZLP uczestniczył w niej dr. Bartosz Wójcik, wygłaszając referat na temat „Obchodzenie się z przestrzenią publiczną w polskim Szczecinie 1945 i później” („Umgang mit dem öffentlichen Raum im polnisch gewordenen Stettin 1945 und danach”) Por. jego sprawozdanie (tytuł identyczny z nazwą konferencji) opublikowane w *Studiach Niemcoznawczych – Studien zur Deutschkunde* 61a (2018): 1187–1190.

²² Pod kierunkiem dr. Andrzeja Talarczyka powstało około 20 prac dyplomowych, w tym na temat twórczości „pomorskiego” Uwego Johnsona, „kaszubskiego” Güntera Grassa i „nowomarchijskiej” Christy Wolf.

Landsmannschaft), był projekt wspólnego opracowania historii Szczecina w latach 1945–1946²³. W naukowym (i politycznym) wymiarze publikacja ta była najważniejszym wydarzeniem we współpracy naszego uniwersytetu z tą instytucją. Edycja dwujęzycznego tomu zbiorowego – część źródeł historycznych dotyczących dziejów naszego miasta opublikowano po raz pierwszy – była w tym momencie zarysem historycznym stosunków polsko-niemieckich, „wędrówką po kruchym lodzie”, a współdziałanie organizacji ziomkowskiej pewnym novum i ważnym krokiem w stosunkach między naszymi narodami.

Rycina 3. Okładka drugiego wydania książki z 1995 roku

Następnym ważnym projektem, w którym występowała Akademia Bałtycka – na zaproszenie dr. Andrzeja Talarczyka – były naukowe polsko-niemiecko-skandynawskie konferencje na temat literatur obszarów nadbałtyckich, przeprowadzane po 2000 roku, o czym więcej w kolejnych partiach szkicu.

²³ Tadeusz Białecki, Jörg Hackmann, red., *Stettin/Szczecin. 1945–46. Dokumente-Erinnerungen. Dokumenty – wspomnienia* (Rostock: Hinstorff Verlag, 1994). Inicjatorem tego projektu byli: dr A. Talarczyk, reprezentujący Pomorskie Towarzystwo Niemcoznawcze i dr Dietmar Albrecht, dyrektor Akademii Bałtyckiej.

Szkoła jesienna w Europejskiej Akademii Meklemburgii/ Pomorza Przedniego

Według wcześniej charakteryzowanego wzorca podróży studyjnych zainicjowany został przez dr. Andrzeja Talarczyka, kolejny projekt interkulturowy, który choć trwał tylko dwa lata (1995–1996), cieszył się również dużym zainteresowaniem. Został, w nawiązaniu do opisanej wyżej szkoły letniej w Sankelmark, nazwany szkołą jesienną (Herbstschule). Jego cel określało motto „Spotkania młodych Polaków i Niemców” („Begegnungen junger Polen und Deutscher”). Miejscem ich przeprowadzania była Europejska Akademia Meklemburgii/Pomorza Przedniego (Europäische Akademie Mecklenburg/Vorpommern) w Waren, a partnerem organizacyjnym tej współpracy został Andreas Handy, kierownik tej instytucji. Był to projekt, w którym niemiecka młodzież ze „starych” i „nowych” krajów związkowych (Landów) wymieniała doświadczenia ze studentami IFG US. Realizowany przy współpracy z takimi partnerami instytucjonalnymi, jak Międzynarodowe Forum Młodzieży (Internationales Jugendforum) w Bonn i Chrześcijańska Młodzież Niemiec Akademia Arnolda Dannemanna (CJD Arnold Dannemann-Akademie) w Eppingen. Wspomniany projekt przyjął kształt wykładów i dyskusji dotyczących polsko-niemieckich stosunków, integracji europejskiej, a także transgamicznej, ze szczególnym uwzględnieniem projektu Euroregionu Pomerania. Należy jeszcze wspomnieć o takich formach aktywności, jak praca studentów w grupach czy też wyjazdy do teatrów (przedstawienia dotyczące problemów młodzieży), a także krajoznawcze wyprawy studyjne na terenach Meklemburgii i do Szczecina²⁴.

Współpraca z Fundacją Konrada Adenauera, filia w Rostoku, i Euroregionem Pomerania z siedzibą w Szczecinie

W ramach kontynuacji sygnalizowanych spotkań młodzieży została zainicjowana przez dr. Talarczyka współpraca z Fundacją Konrada Adenauera, z filią w Rostoku (Konrad-Adenauer-Stiftung, Bildungswerk Rostock), reprezentowaną przez jej kierownika Wolfganga Ahnera-Tönnisa i Euroregion Pomerania

²⁴ Andrzej Talarczyk, „II polsko-niemiecka szkoła jesienna w Waren”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 11–12 (1996): 51–53.

z siedzibą w Szczecinie. Ta współpraca trwała od 1995 do 2004 roku i dotyczyła dwóch tematycznych kompleksów, które były realizowane również w formie seminariów weekendowych. Tematy wiodące brzmiały: 1) „Co nas łączy – co nas dzieli? Społeczeństwo i polityka w obydwu częściach Pomorza (Was verbindet – was trennt uns? Gesellschaft und Politik in beiden Teilen Pommerns); 2) „Polacy – Niemcy wczoraj, dzisiaj i jutro (Polen – Deutsche gestern, heute und morgen). Projekty te były przeprowadzane na przemian: raz w Niemczech, innym razem w Polsce. Ich częścią składową były spotkania z wybitnymi przedstawicielami nauki i kultury obydwu krajów w połączeniu ze studyjnymi wyprawami krajoznawczymi. Do najbardziej prominentnych referentów należeli np. czołowy niemiecki politolog prof. Arnulf Baring z Wolnego Uniwersytetu w Berlinie, reżyser filmowy Konrad Weiß, a z polskiej strony najlepsi znawcy dziejów Pomorza i (historycznej) Nowej Marchii: prof. Włodzimierz Stępiński i prof. Edward Rymar. Spotkania te stworzyły okazję do zapoznania się w miejscach naznaczonych historią, jak np. w siedzibie rodu von Bismarków w Kulicach (Külz), w domu pisarza Gerharda Hauptmanna na wyspie Hiddensee i miejscu urodzin wybitnego pisarza regionalnego Ernsta Moritza Arndta w Groß Schoritz na wyspie Rugii, z historią regionalną, kulturą i literaturą w formie wykładów. Główna siedziba Fundacji Konrada Adenauera w Berlinie i Centrum Konferencyjne Uniwersytetu Szczecińskiego w Pobierowie również były miejscami ożywionych dyskusji. Tematami, które wówczas podejmowano, były m.in. twórczość takich pisarzy, jak Gerhart Hauptmann i Tomasz Mann oraz ich pobyty na wyspie Hiddensee, czy życie i twórczość rugiańskiego pisarza regionalnego Ludwiga Gottharda Kosegartena (słowiańskie legendy Rugii). Zagadnieniami podejmowanymi w referatach były także: rozszerzenie Unii Europejskiej z polskiej perspektywy i rola mediów w polsko-niemieckim dialogu, a także postrzeganie Niemców przez Polaków (i odwrotnie) oraz nadal istniejące stereotypy czy też rola środków masowego przekazu w Niemczech. W Pobierowie, prof. Edward Włodarczyk, wówczas dyrektor Instytutu Historii referował temat „Od podziału do współpracy. Pomorze na przełomie czasów”. Innymi prelegentami byli naukowcy z Uniwersytetu w Rostoku, przedstawiciele Euroregionu Pomerania oraz polscy i niemieccy dziennikarze. Do uczestników tych spotkań należeli – poza germanistami – również studenci historii, prawa i geografii²⁵.

---

²⁵ Przemysław Jackowski, Andrzej Talarczyk, „Rozmowy polsko-niemieckie”, *Przełęcz Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (2004): 147–149.

Niemiecki Parlament Deutscher Bundestag w Bonn (i Berlinie)

Ważną częścią składową wspomnianego „modelu szczecińskiego” były seminaria parlamentarne, wprowadzające do dydaktyki interdyscyplinarne elementy suplementarne – seminaria, które w latach 1995–2000 zawsze odbywały się w maju, na zaproszenie kierownika Biura Obsługi Bundestagu (Besucherbüro des Bundestages), radcę ministerialnego parlamentu niemieckiego Jörga Allkämpera (w tym dwa razy w Berlinie²⁶). Głównym celem tych podróży, które dr Talarczyk rozszerzył o kwestie dotyczące krajoznawstwa, było przede wszystkim poznanie pracy niemieckiego parlamentu, a także próba wnikięcia w przeżycia tych, którzy pośrednio uczestniczyli w debatach parlamentarnych: zazwyczaj w roli obserwatora. W tym celu również przeprowadzono m.in. rozmowy z przedstawicielami frakcji reprezentowanych w parlamencie partii i udano się do urzędu kanclerskiego. Zgodnie z własnym pomysłem dr Talarczyk realizował zadania,

Rycina 4. Studenci i pracownicy IFG w parlamencie zachodnioniemieckim w Bonn (maj 1996). Od lewej: dr A. Talarczyk, kierownik Biura Obsługi Bundestagu J. Allkämper i dr I. Zaciewska (z archiwum A. Talarczyka)

²⁶ Prekursorskim w tym wypadku był wyjazd w 1994 r. na polityczne seminarium do Bundestagu, zorganizowany przez mgr. Harald Kabsę.

ujęte w kolejnych punktach programu: przejazdy statkiem po Renie (m.in. koło sławnej, opisywanej często, zwłaszcza przez poetów romantycznych i Młodych Niemiec, skale Loreley pod St. Goarshausen), pobyty studyjne w takich miastach, jak: Kolonia (miasto pisarza Heinricha Bölla), Frankfurt nad Menem (ze zwiedzaniem domu, będącego miejscem urodzenia Johanna Wolfganga von Goethego i poznanie biblioteki narodowej – Deutsche Bibliothek), Moguncja, miasto wynalazcy druku Johanneses Gutenberga, Lipsk ze słynną z *Fausta* Goethego „Piwnicą Auerbacha” („Auerbachs Keller”) i biblioteką (Deutsche Bücherei). W wyprawach tych uczestniczyli, oprócz studentów germanistyki, również studenci prawa, socjologii i historii naszego Uniwersytetu²⁷.

Teatry w Berlinie i brandenburskim Schwedt

W latach 1995–2007 dr Talarczyk jako koordynator współpracy z zagranicą w IFG organizował grupowe wyjazdy do teatrów niemieckich (w Berlinie i Schwedt). Udało mu się załatwić bezpłatne bilety wstępu²⁸ na interesujące spektakle, co było ułatwieniem dla – zwłaszcza niezamożnych – studentów, dążących do wzbogacenia wiedzy o kulturze poznawanego przez nich kraju.

Wyjazdy do Berlina, które odbywały się w latach 1995–1997 i w roku 2007, ograniczały się do sceny Grips Theater, która wywodzi się ze studenckiego ruchu protestu lat 60. XX wieku i nawiązuje do jego schedy kulturowej. W wyniku rozwinięcia sloganu programowego generacji 68. roku („długiego marszu przez instytucje”) powstał w tym teatrze m.in. musical (tekst Volker Ludwig, muzyka Birger Heymann), będący rewią berlińską, zatytułowaną (w nawiązaniu do linii metra łączącej dzielnicę subkultury Kreuzberg z dzielnicą uniwersytecką Dahlem) *Linie 1*. Z czasem stał się światowym szlagierem, granym (sic!) do dzisiaj. Uczestnictwo w tym i podobnych spektaklach wpisywało się w „ducha reformy” programu nauczania i uzupełniało doskonale np. zajęcia seminaryjne na temat upolitycznienia literatury niemieckiej po 1968 roku, w szczególności w aspekcie krytyki społecznej. Muzyczne doznania były właściwym kluczem do zrozumienia „ducha” ówczesnej epoki (i szczególnej sytuacji podzielonego wtedy miasta),

²⁷ Por. Andrzej Talarczyk, „Seminarium krajoznawstwa politycznego w parlamencie niemieckim w Bonn”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 11–12 (1996): 51–53; Sylwia Dudek, „Historia, polityka i reńskie wino”, *Kurier Szczeciński*, 24.06.1997, 18.

²⁸ Pierwsze wyjazdy do Schwedt nastąpiły z inicjatywy mgr. Haralda Kabsy.

poznanie której, bez zmysłowego i wielowymiarowego postrzegania tego rodzaju fenomenu, nawet dziś sprawia trudności. Z rozszerzeniem i głębszym rozumieniem tej problematyki mamy do czynienia także na instytutowych seminariach z cyklu tematycznego „Polityka, historia i świadomość historyczna w (zachodnio) niemieckiej literaturze lat czterdziestych, pięćdziesiątych i sześćdziesiątych dwudziestego wieku”²⁹.

Wyjazdy do teatru Uckermärkische Bühnen w Schwedt nad Odrą na spektakle będące adaptacjami literatury niemieckiej, i nie tylko, weszły do długoletniego „programu działania” IFG, co w pewnym stopniu zachęciło władze US do zawarcia w 1988 roku umowy o współpracę z tą placówką kulturalną, która ważna jest do dzisiaj i umożliwia naszym studentom odbywanie tam praktyk zawodowych³⁰. Wspomniany program gwarantuje dalsze, regularne i bezpłatne oglądanie inscenizacji sztuk teatralnych, które korelują z realizowanym w IFG programem nauczania, np. sztuki teatralne literatury niemieckiej, austriackiej, angielskiej i irlandzkiej – Johanna Wolfganga Goethego, Friedricha Schillera, Heinricha von Kleista, a także Ulricha von Plenzdorfa, Thomasa Brussiga, Seana O Caseya, Franza i Paula Schönthana, Georga Orwella i Williama Shakespeare. Wymienione nazwiska jeszcze nie wyczerpują pełnej listy. Szczególnym wydarzeniem i w pewnym sensie ukoronowaniem tej współpracy, torującym drogę do podpisania wzmiankowanej umowy, było w 1997 roku nasze uczestnictwo w festiwalu „Teatr bez granic” jako to się tłumaczy w przygotowaniach do wspólnej polsko-niemieckiej inscenizacji *Romea i Julii* W. Szekspira. Zdobyte podczas tej pracy doświadczenia zostały określone przez studentów jako efektywna praktyka zawodowa, umożliwiająca pogłębienie wiedzy o teatrze niemieckim, a także zapoznanie się z tym, co dzieje się za kulisami sceny. Dodajmy tylko, że inscenizacja ta była eksperymentalną koprodukcją polsko-niemiecką tego teatru z aktorami z Gdyni, z uwspółcześnioną fabułą, dotyczącą stosunków polsko-niemieckich.

---

²⁹ Andrzej Talarczyk, „Czyż nie mamy prawa marzyć o lepszym świecie? Seminarium wyjazdowe grupy proseminaryjnej III roku filologii germańskiej”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 4–5 (1995): 33–35; tenże, „Historia jako przeżycie estetyczne. Wyjazdowe seminarium grupy proseminaryjnej III roku filologii germańskiej”, *Przegląd Zachodniopomorski* 2 (1996): 215–219; tenże, „Lepszy świat?”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego*, 4–6 (2007): 173–175.

³⁰ Andrzej Talarczyk, „Współpraca z teatrem Uckermärkischen Bühnen”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1997): 63–65 oraz tenże, „Jest umowa”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1998): 75–77.

O tym spektaklu informował nawet, jak zapewniał intendent tego teatru, czołowy dziennik niemiecki *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

Nowymi, zagwarantowanymi w umowie, formami współpracy są: spotkania studentów z reżyserami, aktorami czy też wykłady profesorów wizytujących, a przed teatrem i chórem US otworzyły się drzwi do występów po drugiej stronie Odry³¹.

Krajoznawcze Muzeum im. Ehma Welka i Wkrzańskie Towarzystwo Literackie w Angermünde

W założeniach programowych umowy z teatrem w Schwedt przewidziane było nawiązanie kontaktów z innymi instytucjami kultury i stowarzyszeniami literackimi regionu, np. z Krajoznawczym Muzeum im. Ehma Welka (Ehm Welk- und Heimatmuseum) i Wkrzańskim Towarzystwem Literackim (Uckermärkische Literaturgesellschaft) w Angermünde. Wiosną 1998 roku dr. Talarczyk zainicjował wyjazdy studyjne do Muzeum Krajoznawczego im. Ehma Welka, które trwały do maja 2000 roku. Ich celem było zwiedzenie wystawy poświęconej temu, urodzonemu pod Angermünde, pisarzowi, mającemu w swojej biografii związki i z samym Szczecinem, i położonymi nieopodal Dołujami, połączonej z obejrzeniem ekranizacji jego powieści regionalnej *Die Heiden von Kummerow* (*Poganie z Kummerowa*). Utwór ten został przetłumaczony na język polski, co zachęciło grupę studentów IFG do wzięcia udziału w 5. Angemündzkim sympozjum „U schyłku stulecia” – za i przeciw literaturze zaangażowanej” („An des Jahrhunderts Neige” – für und wider engagierte Literatur – wrzesień 1998). Podczas tej sesji dr Andrzej Talarczyk wygłosił referat „Recepcja polskiej literatury w Niemczech po 1945 roku” („Zur Rezeption der polnischen Literatur in Deutschland nach 1945”).

W 1999 roku dr Andrzej Talarczyk zorganizował w Angermünde – wspólnie z Wkrzańskim Towarzystwem Literackim (Uckermärkische Literaturgesellschaft) seminarium „Problemy tłumaczenia literackiego na język polski na przykładzie powieści Ehma Welka *Poganie z Kummerowa* (*Die Heiden von Kommerow*)”, podczas którego zostały poddane dyskusji – zauważone przez studentów germanistyki – błędy i nieścisłości w istniejącym tłumaczeniu

---

³¹ Andrzej Talarczyk, „Umowa o współpracę z teatrem w Schwedt... i co dalej?”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 5–7 (1999): 82–84.

analizowanej powieści. Było to nowe i ważne poznawczo doświadczenie „uniwersytetu na wolnym powietrzu”.

Studenckie podróże studyjne do północnych Niemiec

Bezpośredni związek z treściami programowymi zajęć dydaktycznych miały dwie wyprawy studyjne: 1) „Literatura regionalna Niemiec Północnych – Fritz Reuter, Siegfried Lenz i inni” do Meklemburgii, Szlezwiku-Holsztynu i... Darii; 2) „Śladami Uwego Johnsona i Christy Wolf do Meklemburgii”. Obie miały bardzo bogaty program, realizowany w czasie dwutygodniowych wyjazdów, co wiązało się zarówno z dużym wysiłkiem intelektualnym, jak i fizycznym.

Pierwsza z nich odbyła się w kwietniu 1995 roku. Jej uczestnikami byli – oprócz studentów germanistyki – studenci historii i geografii. Zorganizowano ją wykorzystując istniejące kontakty instytucjonalne IFG z Uniwersytetem Ernsta-Moritz-Arnda w Greifswaldzie, Akademią Bałtycką w Lubece-Travemünde, Uniwersytetem Christiana Albrechta w Kilonii, Akademią Sankelmark koło Flensburga i Europejską Akademią Meklemburgii/Pomorza Przedniego w Warren. Tematyka badawcza obejmowała swym zasięgiem następujące zagadnienia, przygotowane w formie referatów na zajęcia dydaktyczne: 1) Słowiańska przeszłość tych ziem; 2) Ich rozwój historyczny od średniowiecza do współczesności; 3) Współczesne problemy Niemiec Północnych; 4) Najpiękniejsze pomniki przyrody; 5) Regionalne aspekty literackie. Dr Andrzej Talarczyk zaprosił prof. Tadeusza Białeckiego, kierownika Zakładu Historii Pomorza w Instytucie Historii naszego uniwersytetu do współtworzenia programu i współorganizacji konferencji. Trasa wyprawy miała łącznie ponad 2500 km i prowadziła przez Anklam, Greifswald, Rostock aż do Husum nad Morzem Północnym, Seebüll do duńskiej Aberny i Hadersle³².

Druga z nich odbyła się w maju 2008 roku. Była częścią składową seminarium „Twórczość Uwego Johnsona i Christy Wolf jako dwie formy artykulacji literackiej”. Wiodła przez Kamień Pomorski, który jest miejscem urodzenia pisarza, Darzowice na wyspie Wolin, gdzie w okresie dzieciństwa spędzał wiele

---

³² Andrzej Talarczyk, „Podróż studyjna studentów germanistyki, historii i geografii”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1995): 39–41 i tenże: „Mare nostrum. Podróż studyjna studentów germanistyki, historii i geografii do północnych Niemiec (2129 IV 1995)”, *Przegląd Zachodniopomorski* 1 (1996): 203–209.

letnich pór roku u swoich dziadków. W Świnoujściu szukano śladów pobytu Theodora Fontanne i znajdującej się w tym mieście tablicy pamiątkowej, świadczącej o związku pisarza z tym miastem, a która u jego dzisiejszych mieszkańców nie wywołuje jakichkolwiek skojarzeń z przywołanym twórcą. Nieznany również współczesnym mieszkańcom miasteczka Bad Bansin jest – pochowany na tamtejszym cmentarzu – Hans Werner Richter, znany pisarz, założyciel Grupy 47. Podobnie było z pamięcią o Uwe Johnsonie w Anklam.

Kolejnymi celami podróży były: Greifswald, wyspa Rugia, nadbałtycki kurort Ahrenshoop, gdzie przebiega historyczna granica między Pomorzem Przednim a Meklemburgią, Rostock, Klütz pod Lubeką oraz Güstrow, będący miejscem akcji wspomnianej powieści a także miejscem, gdzie zamieszkał Johnson, gdy wraz z rodziną uciekł z Pomorza Przedniego (1945). Nie starczyłoby miejsca w tym szkicu na wyliczenie wszystkich muzeów, teatrów i bibliotek, które uczestnicy wyprawy zwiedzili w tym mieście. Dotyczy to także systematycznego śledzenia przez nich informacji o historii regionalnej przy wykorzystaniu przekazów multimedialnych. Na szczególne wyróżnienie zasługują przypadkowe spotkania uczestników wyprawy z ludźmi, którzy byli świadkami wydarzeń historycznych, co pozwoliło na poszerzenie ich wiedzy o przeszłości związanej z obszarem o który pytali. Było to penetrowanie artefaktów historii w miejscu jej dziania się, co niewątpliwie dostarczyło studentom więcej korzyści niż np. abstrakcyjny wywód teoretyczny³³.

Bibliografia

Źródła

Lipski, Jan Józef. *Powiedzieć sobie wszystko/Wir müssen uns alles sagen*. Gliwice–Warszawa: Wydawnictwo „Wokół nas”, 1996.

Stettin/Szczecin. 1945–46. Dokumente-Erinnerungen. Dokumenty–wspomnienia, red. Tadeusz Białecki, Jörg Hackmann. Rostock: Hinstorff Verlag, 1994.

---

³³ Andrzej Talarczyk, „Nie tylko Rugia”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 4–6 (2008), 185–187: 50–51. Fragmenty wywiadu przeprowadzony w Radiu Szczecin z uczestnikami z tej drugiej wyprawy został włączony w formie płytki CD do jubileuszowej sprawozdawczości na 25-lecie powstania naszej Alma Mater. Por. załącznik „Podróż studyjna germanistów” do *Uniwersytet Szczeciński na przełomie wieków i czasów 1985–2010*, red. Włodzimierz Stępiński, Waldemar Tarczyński (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego), 2010.

Załącznik CD z wywiadem „Podróż studyjna germanistów”. W: *Uniwersytet Szczeciński na przełomie wieków i czasów 1985–2010*, red. Włodzimierz Stępiński, Waldemar Tarczyński. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2010.

Opracowania

- Dudek, Sylwia. „Historia, polityka i reńskie wino”. *Kurier Szczeciński*, 24.06.1997, 18.
- Hartmann, Regina, red. *Literatur des Ostseeraumes in interkulturellen Prozessen: deutsch-polnisch-skandinavische Konferenz Külz/Kulice vom 7. – 10. Oktober 2004*. Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2005.
- Hartmann, Regina, red. *Grenzen auf der Landkarte – Grenzen im Kopf? : Kulturräume der östlichen Ostsee in der Literatur vom 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2010.
- Hendryk, Ewa. *Hinterpommern als Weltmodell in der deutschen Literatur nach 1945*. Frankfurt nad Menem: Peter Lang Verlag, 1998.
- Jackowski, Przemysław, Andrzej Talarczyk. „Rozmowy polsko-niemieckie”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (2004): 27–28.
- Koczy, Karol. *Johannes Bobrowski: ein Deutscher und der Osten*. Sankelmark: Akademie Sankelmark, 1989.
- Koczy, Karol, red. *Colloquia Germanica Stetinensia* 2 (1989).
- Lisiecka-Czop, Magdalena. „Instytut Filologii Germańskiej”. W: *Uniwersytet Szczeciński na przełomie wieków i czasów 1985–2010*. Red. Włodzimierz Stępiński, Waldemar Tarczyński. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2010.
- Nießer, Jacqueline, Juliane Tomann, red. *Angewandte Geschichte. Neue Perspektiven auf Geschichte in der Öffentlichkeit*. Paderborn: Ferdinand Schöningh Verlag, 2014.
- Schulz, Thoma. „Niemieckie dziedzictwo kultury w Polsce – wspólne dziedzictwo?”. W: *50/20: szkice i eseje na dwudziestolecie Międzynarodowego Centrum Kultury*, red. Teresa Leśniak, Małgorzata Poźniak. Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury, 2011.
- Talarczyk, Andrzej. „«Czyż nie mamy prawa marzyć o lepszym świecie»? Seminarium wyjazdowe grupy proseminaryjnej III roku filologii germańskiej”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 4–5 (1995): 33–35.
- Talarczyk, Andrzej. „Podróż studyjna studentów germanistyki, historii i geografii”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1995): 39–41.
- Talarczyk, Andrzej. „«Mare nostrum». Podróż studyjna studentów germanistyki, historii i geografii do północnych Niemiec (21–29 IV 1995)”. *Przegląd Zachodniopomorski* 1 (1996): 203–209.
- Talarczyk, Andrzej. „II polsko-niemiecka szkoła jesienna w Waren”, *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 11–12 (1996): 51–53.

- Talarczyk, Andrzej. „Historia jako przeżycie estetyczne. Wyjazdowe seminarium grupy proseminaryjnej III roku filologii germańskiej”. *Przegląd Zachodniopomorski* 2 (1996): 215–219.
- Talarczyk, Andrzej. „Seminarium krajoznawstwa politycznego w parlamencie niemieckim w Bonn”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 11–12 (1996): 51–53.
- Talarczyk, Andrzej, wyd. „Provinz als (geistige) Lebensform: Kulturlandschaften der südlichen Ostseeregion im Wandel der Zeit”. *Colloquia Germanica Stettinensia* 197 (1998): 6.
- Talarczyk, Andrzej. „Współpraca IFG z zagranicą”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1998): 75–77.
- Talarczyk Andrzej. „Współpraca z teatrem Uckermärkischen Bühnen”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1997): 63–65.
- Talarczyk, Andrzej. „Jest umowa”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 10–12 (1998): 75–77.
- Talarczyk, Andrzej. „Umowa o współpracę z teatrem w Schwedt... i co dalej?”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 5–7 (1999): 82–84.
- Talarczyk, Andrzej. „Lepszy świat?”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 4–6 (2007): 173–175.
- Talarczyk, Andrzej. „Nie tylko Rugia”. *Przegląd Uniwersytecki. Pismo Uniwersytetu Szczecińskiego* 4–6 (2008): 185–187.
- Watrak, Jan, Rolf Bräuer, wyd. *Herders Idee der Humanität Grundkategorie menschlichen Denkens, Dichtens und Seins. Materialien des Internationalen Symposiums zum Thema Johann Gottfried Herder – Leben und Wirkung in Kolobrzeg/Szczecin (Kolberg/Stettin 1994)*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 1995.
- Watrak, Jan, Antoni Hodak. *Politische Landschaften*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 1995.

Abstrakt

Tekst ten jest pierwszą częścią sprawozdania z działalności mandatowej dr. Andrzeja Talarczyka, koordynatora w Instytucie Filologii Germańskiej US w zakresie współpracy z instytucjami akademickimi i nieakademickimi w Niemczech. Obejmuje ono cały okres istnienia tej placówki organizacyjnej, to znaczy lata 1985–2019 oraz pierwszy rok akademicki działalności nowopowstałego Instytutu Literaturoznawstwa i Nowych Mediów. Opis tej części dotyczy następujących instytucji: 1) Ambasada RFN w Warszawie; 2) Uniwersytet w Rostoku; 3) Akademia Sankelmark w Oeversee; 4) Uniwersytet im. Christiana

Albrechta w Kilonii; 5) Uniwersytet Lipski w Lipsku; 6) Uniwersytet im. Ernsta Moritza Arndta w Greifswaldzie; 7) Akademia Bałtycka w Lubece-Travemünde; 8) Europejska Akademia Meklemburgii/Pomorza Przedniego; 9) Fundacja Konrada Adenauera, filia w Rostoku, Niemiecki Parlament Deutscher Bundestag w Bonn i Berlinie; 10) Teatr Grips theater w Berlinie, Teatr Uckermärkische Bühnen Schwedt; 11) Muzeum Krajowawcze im. Ehma Welka w Angermünde; 12) Wkrzańskie Towarzystwo Literackie w Angermünde; 13) Biuro Obsługi Bundestagu w Bonn i Berlinie; 14) Euroregion Pomerania; 15) Academia Baltica. Opisane są również wyprawy studyjne do Niemiec Północnych śladami pisarzy niemieckich. Te wszystkie aktywności ujęte są w szerszym kontekście rozwoju Instytutu, który jest tłem tych opisów i analiz. Swoją systemowością rozszerzyły one regionalistyczne spektrum oddziaływania nie tylko na całą Alma Mater Stetinensis, Euroregion Pomerania, ale również na dalszych zaodrzańskich partnerów z Meklemburgii/Pomorza Przedniego, Meklemburgii oraz Szlezwiku-Holsztynu. Poczynania te były nowatorskie nie tylko w odniesieniu do transgranicznych kontaktów, ale również w skali ogólnopolskiej germanistyki.

In search of a good neighbourhood during 35 years of managing Intercultural and transcultural exchange projects in IFG and ILiUM: Szczecin model of cultural borderland German studies

Abstract

This text is the first part of the report on the mandate activities of Dr. Andrzej Talarczyk, the coordinator at the Institute of German Philology at the University of Szczecin in the field of cooperation with academic and non-academic institutions in Germany. It covers the entire period of the existence of this organisational unit, i.e. the years 1985–2019 and the first academic year of the work of the newly established Institute of Literature and New Media. The description of this part concerns the following institutions: (1) German Embassy in Warsaw, (2) University of Rostock, (3) Sankelmark Academy in Oeversee, (4) Christian Albrechts University in Kiel, (5) University of Leipzig, (6) University of Greifswald, (7) Ostsee Academy in Lübeck-Travemünde, (8) European Academy Mecklenburg/Vorpommern in Waren, (9) Konrad Adenauer Foundation, branch in Rostock, (10) Grips-Theatre in Berlin, (11) Theatre Uckermärkische Bühnen in Schwedt, (12) Ehm Welk and Local History Museum in Angermünde, (13) Uckermärkische Literaturgesellschaft in Angermünde, (14) Academia Baltica in Oeversee, (15) Visitor Service of the German Bundestag in Bonn and Berlin (16), Euroregion in Szczecin. Study trips to northern Germany in the footsteps of German writers are also described. All these activities are presented in a wider context of the Institute's development which forms a background to these descriptions and analyses. With their systemic nature, they extended the regionalist spectrum of impact not only to the whole Alma Mater Stetinensis, Euroregion Pomerania, but also to the other partners beyond the Oder – from Mecklenburg/Western

Pomerania and Schleswig-Holstein. These projects were innovative not only in terms of cross-border contacts, but also in terms of German studies in Poland as a whole.

Translated by Monika Elisabeth Pultar

Cytowanie

Katarzyna Joanna Krasoń, „W poszukiwaniu dobrego sąsiedztwa. 35 lat koordynowania w IFG i ILiNM inter- i transkulturowych projektów wymiany nad Odrą – szczeciński model germanistyki kulturowego pogranicza”, *Przegląd Zachodniopomorski* 36 (2021), 65: 435–458, DOI: 10.18276/pz.2021.36-18.